

Bepiszkított szocializmus, avagy dekorációelhárítás az 1970-es években

Az államszocialista diktatúra titkosrendőrségének kétségkívül legismertebb szervezeti egysége a „III/III”. A Belügyminisztérium (BM) III/III. Csoportfőnökségének feladata a „belső reakció elhárítása” volt. Operatív munkát végzett – többek között – a kulturális és művészeti élet, valamint a sport területén, az ifjúság körében, a felsőoktatási intézményekben, az egyházakban, ellenőrizte és megfigyelte az ellenséges (vagy annak tekintett) magatartást tanúsító személyeket és csoportokat, a volt politikai foglyokat, és így tovább. Kevésbé közismert, hogy a csoportfőnökség feladatát képezte az állami és pártvezetők operatív, titkosszolgálati eszközökkel történő védelme is. A belsőreakció-elhárítás ezt a funkciót a Kormányőrségtől, pontosabban annak operatív osztályától „örökölte”. A Kormányőrség 1949-ben került az államvédelem szervezetébe, és – az 1956-os forradalom leverésétől 1957 májusáig terjedő pár hónapot leszámítva – a politikai rendőrség kötelékében működött egészen 1959-ig, amikor a Belügyminisztérium önálló szervezeti egységévé alakult. A Kormányőrség Parancsnokságának Operatív Osztálya viszont a politikai rendőrségen „maradt”, és alosztályként (BM II/5-h számozással) a belsőreakció-elhárító osztály struktúrájába tagolták be. A szervezeti egység az 1962. augusztusi átszervezést követően a BM III/III. Csoportfőnökségén belül előbb a III/III-1/h, 1962 decemberétől pedig a III/III-3/c jelzést kapta, majd 1966 közepétől BM III/III-A Önálló Alosztályként működött tovább, egészen a csoportfőnökség 1990 eleji megszüntetéséig. Magát az alosztályt azonban nem számolták fel, hanem a BM Kormányőrség Parancsnoksága Operatív Biztosító Alosztályaként folytatta működését.¹

A III/III. Csoportfőnökség 1972-ben kiadott ügyrendje szerint a III/III-A. Önálló Alosztály a Kormányőrséggel szoros együttműködésben végezte feladatát. Biztosította és koordinálta a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Politikai Bizottsága tagjainak, a Központi Bizottság titkárainak, az Elnöki Tanács elnökének, a Minisztertanács elnökének és helyetteseinek, valamint az idelátogató magas szintű állami és pártvezetőknek az operatív védelmét. Koordinálta a „vezető elvtársak” ellen irányuló ellenséges tevékenységek ellenőrzését, és részt vett a szükséges megelőző intézkedések végrehajtásában. Emellett biztosította a hatáskörébe utalt, azaz a vezetők által rendszeresen használt objektumok operatív védelmét is.² A „rombolás és merénylet elhárítása céljából kiemelt objektumok” közé tartoztak az állami és pártvezetők munka- és lakóhelyei, az ezek megközelítésére rendszeresen igénybe vett útvonalak, valamint a pihenésüket és szórakozásukat szolgáló intézmények, illetve ezek környezete. (Az állambiztonság által a vezetők védelme érdekében állandóan figyelemmel tartott fizikai-földrajzi terek – az üdülők, hétvégi házak és a vadászterületek kivételével – jellemzően a fővárosban helyezkedtek el.)

Az objektumok védelme érdekében elsősorban az ott dolgozókat figyelték meg, és igyekeztek eltávolítani az ellenségnek tekintett személyeket, így a volt politikai elítélteket és mindazokat, akiknek az osztályhelyzetét vagy a származását nem megfelelőnek ítélték. Külön figyelmet fordítottak a hazai vezetők és a külföldi delegációk étkezéséről gondoskodó konyhákra és éttermekre: állandó operatív ellenőrzés alatt állt az MSZMP Központi Raktára (amely a pártközpontot is ellátta élelmiszerrel), a Pannónia Szálloda és Vendéglátóipari Vállalat Ferihegyi Igazgatósága (amely az érkező és elutazó delegációk ellátásában működött közre), valamint a protokolláris állami és pártrendezvényekre aprósüteményt szállító Vörösmarty Cukrászda. Természetesen megszervezték az objektumba látogatók, különösen a felújítási munkákat végző külső dolgozók ellenőrzését is; a védett objektumokban rendszeres építési, átalakítási és szerelési feladatokat ellátó

Minőségi (majd Fővárosi) Építő és Műszaki Vállalatot állandó kontroll alatt tartották.³

Ezekhez hasonlóan ellenőrizték a Fővárosi Faipari és Kiállítás Kivitelező Vállalatot is, amely egy állambiztonsági jelentés szerint a negyvenes évek végén, a kommunista párt dekorációs részlegéből alakult meg.⁴ A vállalat ugyanis nem csupán kiállítások tervezésével és építésével foglalkozott, hanem az állampárt és más tömegszervezetek kongresszusai, értekezletei, valamint állami intézmények rendezvényei helyszíneinek dekorálásával, továbbá hivatalos ünnepek és magas szintű külföldi delegációk érkezése esetén a közterületek fellobogózásával, feldíszítésével is. A cég – mindenekelőtt a kárpitos–díszítő részleg – operatív biztosításának megszervezését elsősorban az indokolta, hogy az általuk feldíszített helyeken rendszeresen megjelentek hazai és külföldi párt- és állami vezetők, továbbá az, hogy a külföldi kiállítások építése során a dolgozók rendszeresen utaztak nyugati országokba is.

A hetvenes években a részleg elhárítási szempontból kedvező képet mutatott, hiszen (1973-as adatok szerint) a 22 itt dolgozó munkás több mint a fele, 12 fő legalább tíz éve a vállalatnál dolgozott, és az azt megelőző három évben kilépésre és új személy felvételére egyáltalán nem került sor. Bár a pártnak csak heten voltak a tagjai, a dolgozók egyetértettek „pártunk és kormányunk” politikájával, a népszerűtlen intézkedéseket is „egyenesen, nyíltan, de nem rosszindulatúan” beszélték meg. Feladatuk fontosságával és annak politikai jelentőségével tisztában voltak, „általános és politikai moráljukat” kifogástalannak ítélte az állambiztonság. (Mily meglepő, még a béremelési intézkedést is örömmel fogadták.) Ennek – és természetesen saját megelőző, eligazító tevékenységüknek – tudták be, hogy a megelőző 15 évben senki sem maradt jogellenesen külföldön. A díszítő–kárpitos részleg megfigyelését egyrészt hivatalos kapcsolatok (igazgató, üzemvezető, műszaki vezető, személyzeti vezető), másrészt társadalmi kapcsolatok segítségével végezték.⁵ Utóbbiak 1973-ban hatan voltak, és az ő feladatuk volt az üzemben, valamint a dekorálás helyszínén a hangulat és a különböző megnyilvánulások megfigyelése, emellett ellenőrizniük kellett, hogy a dekorációk stabilak legyenek, és semmilyen módon ne veszélyeztessék a rendezvények résztvevőinek életét és testi épségét.

A vállalatnál lévő elhárítási terület 1970-ben kiegészült a zászló- és textilraktárral (itt öten dolgoztak, akiket egy társadalmi kapcsolat segítségével ellenőriztek). Ezt egy malőr indokolta, amelyre a Szakszervezeti Világszövetség 1969-es budapesti kongresszusán került sor. A kongresszuson, illetve az arab küldötteket fogadó Vörös Október Ruhagyárban „téves zászlókitűzés” történt, amelynek a hevenyészetten összeállított és pontatlan megrendelő lista volt az oka. (A szövegből nem derül ki, melyik arab ország zászlaját cserélték el a raktárban.)⁶

Ez utóbbi eset arra utal, hogy az állambiztonság illetékesei nem csupán a külföldi vezetők fizikai, testi épségét vigyázták, hanem az egyéb, szimbolikus jellegű, akár diplomáciai kényelmetlenséget okozó esetektől is meg akarták kímélni őket – és természetesen a vendéglátókat. (Mint ahogy a hazai pártállam irányítóit is igyekeztek megkímélni attól, hogy lakásuk és munkahelyük környékén esetleg rendszerellenes feliratokba vagy röplapokba botoljanak.) A hetvenes évek végén két, ehhez hasonló eseményre is sor került, amelyek a belügyi értelmezés szerint akár súlyos következményekkel is járhattak volna. (Az objektumért 1978-tól már Zámbo Árpád és nem az 1973-as jelentést is jegyző Kuhári Imre felelt.)⁷ Írásomban az ezekkel kapcsolatban keletkezett állambiztonsági iratokat közlöm.

1978 decemberében egy etiópai állami küldöttség érkezett Budapestre, és az üdvözlésükre a repülőtéren kitett amhara nyelvű felirat egyik betűjét elírták, aminek következtében a szöveg jelentése alapvetően megváltozott. Az etiópai biztonsági erők a hivatalos delegáció előtt érkező alkalmazottai azonban észlelték a hibát, és javították a téves felírást. (1/a. és 1/b. dokumentumok.) Fél év múlva Leonyid Iljics Brezsnyev, a Szovjetunió Kommunista Pártja főtitkára vezetésével érkezett hazánkba szovjet

küldöttség, amelynek tiszteletére a fél fővárost magyar és szovjet zászlókkal díszítették fel, és több helyen kétnyelvű üdvözlő feliratokat is elhelyeztek. A Rooseveltt (ma Széchenyi István) térre kihelyezett transzparens orosz nyelvű változatába azonban hiba csúszott, ami egy nem létező orosz szót eredményezett. Legalábbis először erre a megállapításra jutottak, ám a belügyi vezetés a külügyminisztériumnak megküldött levelében már úgy értelmezte, hogy az elírt szöveget rosszindulatúan akár a szándékolt jelentéssel ellentétesen is lehet olvasni. (2/a., 2/b., 2/c. és 2/d. dokumentumok.)

A két eset kapcsán számtalan tanulság megfogalmazható; én csupán egyet emelnék ki, méghozzá azt, hogy milyen hatékonyan dolgoztak az állambiztonság és a többi felelős intézmény illetékesei: amint értesültek a hibákról, azonnal intézkedtek azok kijavításáról, amelyre viszonylag rövid időn belül sor is került. A szereplők még önkorrekcióna is képesek voltak, mint a Rooseveltt téri felirat esetében a külügy protokoll osztályának beosztottja, aki felülvizsgálta korábbi véleményét, és késő este értesítette a vállalat igazgatóját, hogy tévedett, így még időben javítani tudták az elírást. Vagyis a sok bába (Belügyminisztérium, Külügyminisztérium, Fővárosi Faipari és Kiállítás Kivitelező Vállalat) között nem vezett el a gyermek – a rendszer bizonyos alrendszerei bizonyos területeken bizonyos esetekben elképesztő hatékonyságot és célirányosságot voltak képesek produkálni. Az is látszik persze, hogy ebben a hármass viszonyrendszerben a belügy magának tulajdonította a fő szerepet, és miniszteri szinten hívták fel a külügyi vezetés figyelmét a nagyobb körültekintésre a dekorációk és transzparensok kezelése terén.

A Fővárosi Faipari és Kiállítás Kivitelező Vállalat díszítő üzeme a nyolcvanas években is élvezte az állambiztonság kitüntetett figyelmét. (Az objektumot 1988 januárjában Zámbo Árpádtól Bódi Sándor vette át.⁸) Ebben az időszakban már több mint negyvenen dolgoztak a részlegen, és bár az évtized első felében – elsősorban a nyugdíjba menetelek következtében – a garnitúra egy része kicserélődött, az operatív helyzet szinte semmit sem változott. A hangulatot, a politikai és a munkamorált továbbra is kitűnőnek értékelték az állambiztonság beosztottjai, ellenséges megnyilvánulások nem hangzottak el (noha 1989-ben a „felgyorsult politikai eseményeket” figyelemmel kísérték), és a hazatérést sem tagadta meg senki. Az üzem megfigyelésében segítséget nyújtó hivatalos kapcsolatok személyében (az igazgató, a gyár-, illetve az üzemegység vezetője, a párttitkár, a személyzeti osztályvezető, a rendészet vezetője, egy időben a szakszervezeti bizottság titkára), valamint a társadalmi kapcsolatok számában (1981-ben 6, 1985-ben és 1989-ben 5 fő) sem történt érdemi változás. Igaz, utóbbiak körében több személycserére is sor került, ugyanis többen nyugdíjba mentek, és így – miként az 1981-es összefoglaló fogalmaz – szükségessé vált az „utánpótlás nevelése”. A részleg működési területén nem fordult elő az 1978–1979-eshez hasonló rendkívüli esemény. Egyedül az 1989-es jelentés tudott beszámolni egy mulasztásról: 1986. november 22-én állították fel a Vérmezőn Kun Béla emlékművét, ám az avatásra megrendelt zászlódíszítés nem készült el. Az eset kapcsán nemcsak a vállalat vezetése vizsgálódott (a felelősöket megbüntették), hanem az állambiztonság is, ám mint megállapították, a mulasztást nem szándékosság, hanem az oda nem figyelés okozta.⁹

Az 1989 szeptemberében készített összefoglalóból kitűnik: a III/III-A Önálló Alosztályon úgy gondolták, hogy a város zászlókkal és más módon való feldíszítésének, az idegen nyelvű feliratok elkészítésének és kihelyezésének, valamint a dekorációs üzem külföldi munkavégzésének az ellenőrzése továbbra is állambiztonsági feladatot képez. Pár hónap múlva azonban az állambiztonság szervezete megszűnt (és eltűnt az alosztály fölül). Azt, hogy az immáron a nemzet biztonsága felett örökdő titkosszolgálatok is feladatuknak tekintették volna a dekorációelhárítást, nem tudhatjuk.

Dokumentumok

1/a. Jelentés az etiópai küldöttség érkezésére a Ferihegyi repülőtéren kihelyezett dekoráció ügyében, 1978. december 8.

Tárgy: Az etióp küldöttség érkezésére
készített és Ferihegyen
elhelyezett dekoráció ügyében

Jelentés

1978. december 3-án hazánkba látogató etióp állami küldöttség érkezésére a Ferihegyi repülőtér díszítését (nemzeti színű zászlók, üdvözlő felirat) a Fővárosi Kiállításokat Kivitelező Faipari Vállalat készítette és helyezte el.

Az etióp biztonsági szervek részéről egy csoport már december 2-től hazánkban tartózkodott. E csoport vezetője a repülőgép érkezése előtt 15 perccel észlelte, hogy a köszöntő felirat „ÜDVÖZÖLJÜK HAZÁNKBAN A SZOCIALISTA ETIÓPIA ÁLLAMI KÜLDÖTTségÉT” 8-ik betűje nem jól van megrajzolva, ami teljesen megváltoztatta a szöveg értelmezését, a szocialista Etiópia helyett „BEPISZKÍTOTT ETIÓPIÁRA”.

A hiba kijavítására azonnal intézkedtek, a helytelenül rajzolt betű egy részét a dekoráció alapanyagával befedték.

A fentiekkel kapcsolatban az alábbiakat állapítottuk meg:

A díszítést és a szöveget a Külügyminisztérium Protokoll Főosztálya rendelte meg. A szöveghez (melyet több alkalommal módosítottak) a betűk helyesen lettek megrajzolva, melyet egy hazánkban tanuló etióp diák készített el, 1. sz. melléklet.

A megadott kézírás alapján a végleges változatot (2. sz. melléklet) H. M. [...] pártönkízüli, nőtlen, büntetett előéletű, Budapest [...]10 alatti lakos, betanított grafikus készítette el december 2-án éjjel, melyet december 3-án kora reggel helyeztek el Ferihegyen. Az elkészített és rögzített feliratot a Külügyminisztérium részéről 2 fő magyar állampolgár ellenőrizte, és nem észlelték benne a jelzett hibát.

H. M.-t munkahelyén meghallgattuk, és elmondotta, hogy ő a megadott kézírás alapján rajzolta meg a szöveget. Mivel a jelzett betűhöz hasonlóval más szövegben (tsz-látogatásra tervezett felirat) már találkozott, és az nem úgy volt rajzolva, mint a megadott mintában, önkényesen eltért az alapanyagtól. Cselekménye következményeit nem ismeri. Nem tudja azt, hogy az általa hibásan készített betűvel politikailag káros feliratot készített.

A Külügyminisztérium a szövegmódosításokat etióp diák bevonásával hajtotta végre. A végleges és kész munka ellenőrzésébe azonban már nem vonták be őt, így történhetett meg, hogy hibás feliratot készítettek és helyeztek el.

H. M. 1975-től dolgozik a vállalatnál jelenlegi beosztásában. Munkája, magatartása ellen eddig kifogás nem merült fel. Idegen nyelven nem beszél. Eddig hivatalos kapcsolataink szerint hasonló írásmóddal nem sokat dolgozott, a használt betűk értelmét, jelentését nem ismeri.

H. M.-t ellenőriztük a BM nyilvántartási rendszerében. Szerepel a BM Adatfeldolgozó Csoportfőnökség Bűnügyi Nyilvántartó Osztályán az alábbiakkal: [...]11

Az esemény összes körülményeit figyelembe véve (a Külügyminisztérium beosztottainak felelőssége mellett) H. M.-t felelősség terheli cselekménye elkövetéséért, melyet a vele való beszélgetés során el is ismert. A rajz megváltoztatásával (amelyre őt senki sem befolyásolta) a felirat „új” értelme ma is ismeretlen előtte, így nem valószínű, hogy azt

politikai célzattal követte el.

Intézkedés:

1. A BM illetékes szerve szignalizáció¹² útján hívja fel a Külügyminisztérium Protokoll Főosztály vezetőjének figyelmét, hogy a jövőben a megrendelt és kész munkákat adott nyelvet és írásjeleket ismerő személyekkel a helyszíneken ellenőriztesse.
2. A vállalat vezetősége felé javasoljuk, hogy H. M.-t cselekménye elkövetéséért fegyelmileg vonják felelősségre. Munkáját, magatartását a jövőben fokozottan ellenőrizték.
3. Amennyiben felelősségre vonása után beosztásában meghagyják, operatív ellenőrzését megszervezzük.

Budapest, 1978. december 8.

Zámbó Árpád r. hdgy.

Készült: 2 pld.

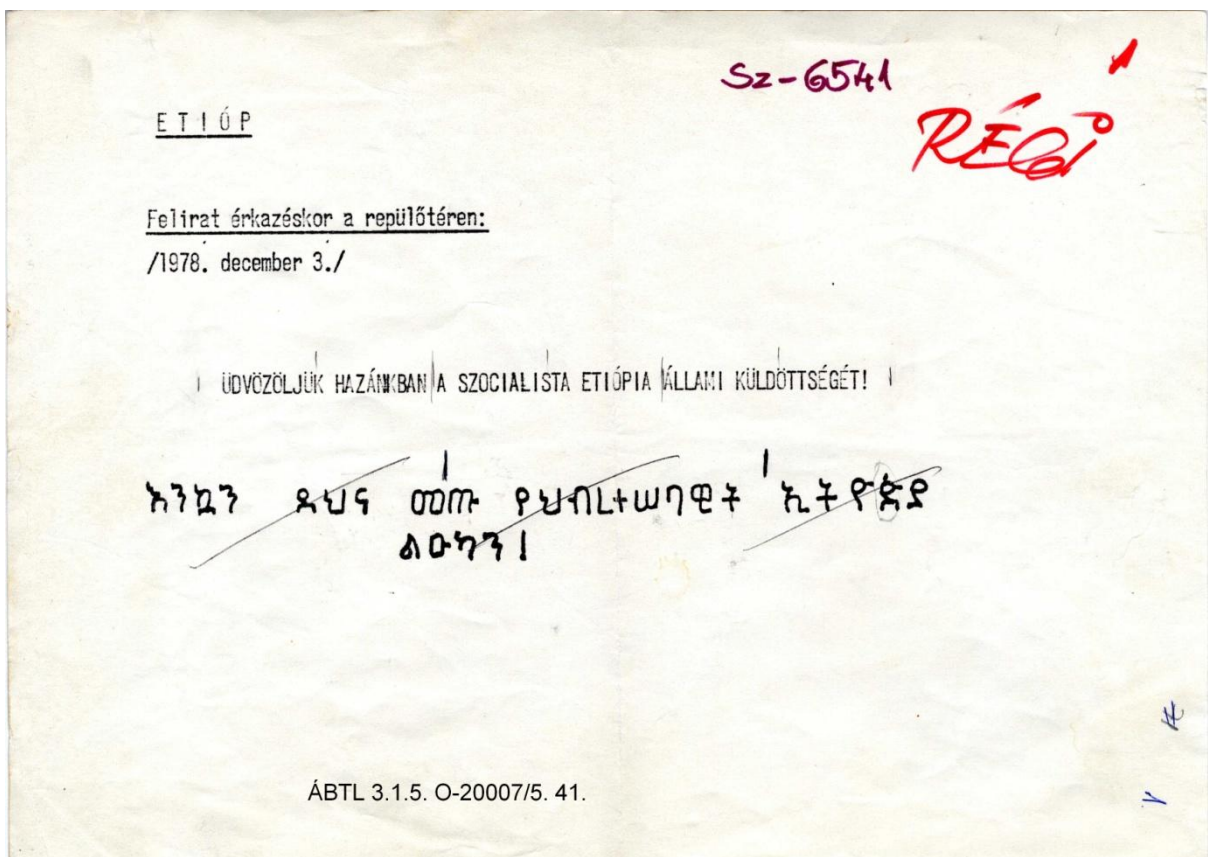
Kapja: 1 pld. felterjesztve

1 pld. 11-OD-2378/IV.

Nytsz.: 7/1-461

[ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 38-40. Gépelt tisztázat Zámbó Árpád aláírásával, valamint Solti László alosztályvezető és Geréb Sándor csoportfőnök-helyettes láttamozásával.]

1/b. A jelentés mellékletei

Érkezéskor a repülőtéren:

Eredeti kézirás

14
16
12

Handwritten signature in red ink, circled.

Üdvözöljük hazánkban a Szocialista Etiópia állami küldöttségét!

/ Welcome in our country to the State Delegation of Socialist Ethiopia/

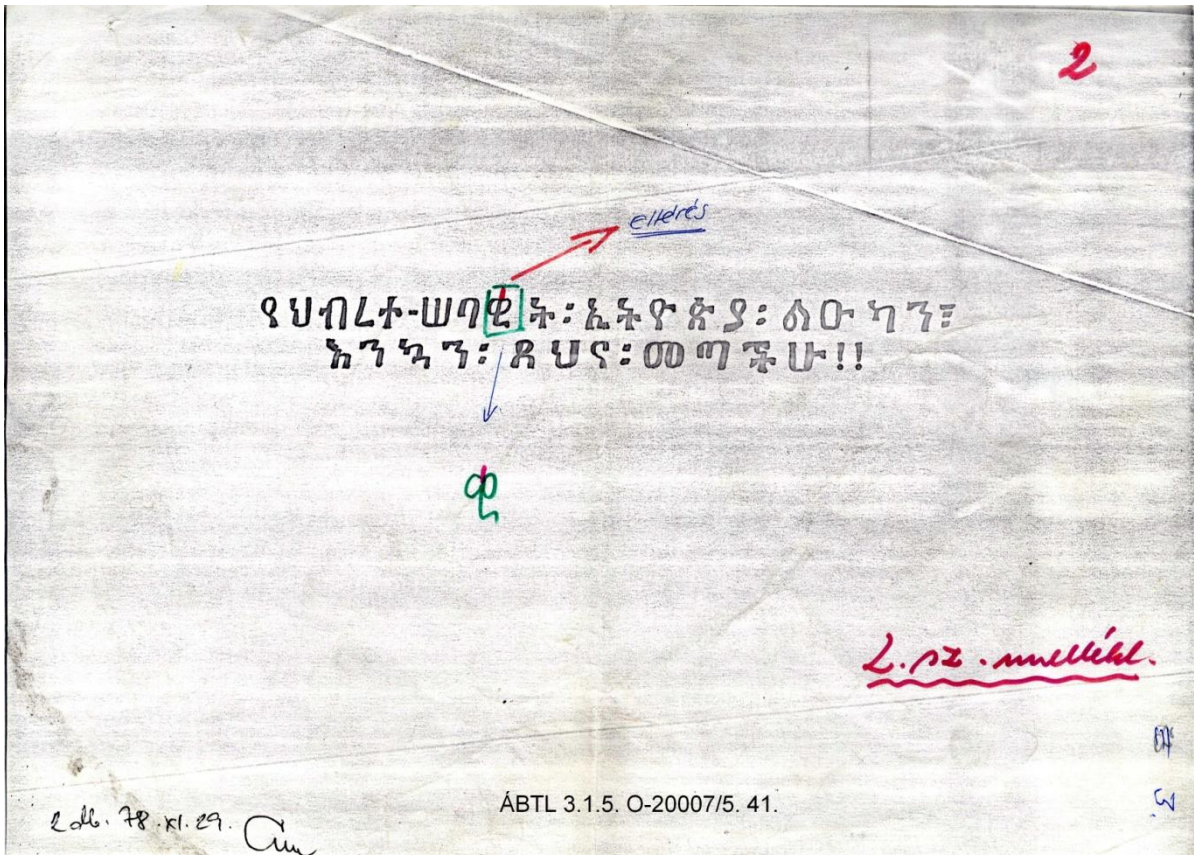
የህብረተ-ሠግዳት፡ ኢትዮጵያ፡ ህገ-መንግሥት፡
ኢንግሊዝ፡ ደህና፡ መጣችሁ!!

1. sz. m

2.

ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 41.

elérkezés

የህብረተ-ሠግዳት፡ ኢትዮጵያ፡ ህገ-መንግሥት፡
ኢንግሊዝ፡ ደህና፡ መጣችሁ!!

Handwritten green symbol.

2. sz. melléklet.

3.

ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 41.

2006. 08. 29. Am

[ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 41. borítékban.]

2/a. Jelentés a szovjet küldöttség üdvözlésére a budapesti Roosevelt térre kihelyezett felirattal kapcsolatban, 1979. május 30.

Belügyminisztérium
III/III-A Önálló Alosztály

Szigorúan titkos!

Tárgy: A Roosevelt téri jelszótábla
feliratával kapcsolatban

Jelentés

1979. május 30-án szovjet párt- és kormányküldöttség érkezik hazánkba, hivatalos baráti látogatásra.

A látogatással összefüggő dekorációs munkákat a felhajtási útvonalakon és a város különböző pontjain a Külügyminisztérium Protokoll Osztálya megbízása alapján az elhárítási területünkhöz tartozó Fővárosi Faipari és Kiállításokat Kivitelező Vállalat [így!] dekorációs és díszítő részlege végezte.

Az üdvözlő feliratokat és jelszavakat a KÜM¹³ Protokoll Osztálya állította össze, elvégeztette a pontos orosz és magyar szövegezést, és írásos megrendelő lapon kérte azok elkészítését.

A vállalat az elkészített feliratokat május 29-én 08.00 h-kor a megrendelő lapon feltüntetett helyekre elhelyezte. A megrendelő az elkészített feliratokat a kihelyezés előtt nem ellenőrizte.

Május 29-én 10.45 h-kor egy ismeretlen személy bejelentést tett a BRFK¹⁴ Központi Ügyeletére, hogy az V. ker., Roosevelt téren elhelyezett transzparensen a felirat orosz nyelvű szövege nem egyezik meg a magyar nyelvű felirat tartalmával, félreértésre ad okot. A BRFK III/III. Osztálya az esetről jelentésben tájékoztatta a BM III/III-3. Osztály vezetőjét,¹⁵ aki két beosztottját a helyszínre küldte az orosz szöveg pontos fordításának elvégzésére, egyben alosztályunkat tájékoztatta az eseményről.

Alosztályunkról Varga István r. fhdgy. elvtárs a kapott utasítás alapján a helyszínen a szöveg pontos másolatát elkészítette, majd a BM III/II-8. Osztályán¹⁶ az orosz nyelvű tolmáccsal, Lehel Szergely [így!] r. őrgy. elvtárssal a fordítást elvégeztette. A fordítással megállapítást nyert, hogy a jelmondatban szereplő egyik szó ilyen formájában orosz nyelvben nem használatos, a szó második betűjét, az „E” betűt „A” betűre kell kicserélni, a szó így értelmessé válik. E megállapítást követően értesítettem a díszítést végző vállalat illetékes vezetőjét, Kondrád [így!] Sándor elvtársat, megkértem, azonnal jöjjön a helyszínre, s hozza magával a megrendelő lapot. Kérkezése után a két szöveget azonosítottuk, megállapítottuk, hogy a vállalat a feliratot a megrendelésnek megfelelően készítette el. A betű lecserélésére tett javaslatommal egyetértett, de elmondta, hogy módosításra csak a megrendelő adhat utasítást. Megkértem Kondrás [most meg így!] elvtársat, hogy a megrendelővel sürgősen vegye fel a kapcsolatot, ellenőrizzenek le minden feliratot, s ennek eredményéről tájékoztasson.

Kérésemnek megfelelően az ellenőrzést végrehajtották, melyen Kondrás [megint így!] elvtárson kívül a KÜM Protokoll Osztálya részéről Fehérvári István elvtárs vett részt, a minisztérium egyik tolmácsával. Megállapításuk az volt, hogy a jelzett feliratban hiba nincs, az helyesen van elkészítve, azon módosítani nem kell. A város más pontjain elhelyezett feliratokon sem találtak elírást vagy hibát. Az ellenőrzés eredményéről tájékoztattam csoportfőnökségünk ügyeletét.

Másnap, május 30-án 06.30 h-kor kimentem a vállalathoz, ahol Kondrád [most újra így!] elvtárs a következő tájékoztatást adta: Előző este, 29-én kb. 21.00 h-kor lakásán felhívta Fehérvári elvtárs, és közölte vele, hogy a Roosevelt téri feliratot a tolmács felületesen

nézte át, azon a jelzett betűelírás fennáll, azt a legrövidebb idő alatt ki kell javítani. A vállalat részéről a szükséges intézkedést megtették, a hibás feliratot 30-án 08.00 h-ra kijavították.

Jelentésemben mellékelem a Külügyminisztérium Protokoll Osztálya által készített megrendelő lap fénymásolatát.¹⁷

Budapest, 1979. május 30.

Zámbó Árpád r. hdgy.

Készült: 2 pld.

Kapja: 1 pld. felterjesztve

1 pld. alo.

Nytsz.: 7/1-505/80

[ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 49–51. Gépelt tisztázat Zámbó Árpád aláírásával, valamint Solti László alosztályvezető láttamozásával.]

2/b. A Külügyminisztérium Protokoll Osztálya megrendelőlapja a szovjet delegáció látogatása alkalmával kihelyezendő díszítésekről, 1979. május 24. (Az üdvözlő feliratok és jelszótáblák szövegét és helyét tartalmazó melléklet részlete.)

November 7. tér két oldalára

ÉLJEN A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ÉS A SZOVJETUNIO MEGBONTHATATLAN SZÖVETSÉGE!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ НЕРУШИМЫЙ СОЮЗ ВЕНГЕРСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ И СОВЕТСКОГО СОЮЗА!

ÉLJEN A SZOCIALISTA ORSZÁGOK TESTVÉRI KÖZÖSSÉGE!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ БРАТСКОЕ СОДРУЖЕСТВО СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ СТРАН!

Roosevelt térre

ÉLJEN A SZOVJETUNIO, A BÉKE LEGFŐBB TÁMASZA!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ СОВЕТСКИЙ СОЮЗ - НЕДЁЖНЕЙШИЙ ОПЛОТ МИРА!

Az Erzsébet hid budai lejárójához

ÉLJEN A SZOVJETUNIO, A TÁRSADALMI HALADÁS KÖVETKEZETES HARCOSA!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ СОВЕТСКИЙ СОЮЗ ВЕДУЩИЙ ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНУЮ БОРЬБУ ЗА СОЦИАЛЬНЫЙ ПРОГРЕСС!

Széna térre

ÉLJEN A SZOVJETUNIO, LENINI KOMMUNISTA PÁRTJA!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ ЛЕНИНСКАЯ КОММУНИСТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ СОВЕТСКОГО СОЮЗА!

A Krisztina körut érintett szakaszához

ÉLJEN A MAGYAR ÉS A SZOVJET NÉP ÖRÖK BARÁTSÁGA!

ДА ЗДРАВСТВУЕТ ВЕЧНАЯ ДРУЖБА ВЕНГЕРСКОГО И СОВЕТСКОГО НАРОДОВ!

ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 54.

[ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 54., borítékban. Fénymásolat.]

2/c. Benkei András belügyminiszter levele Puja Frigyes külügyminiszterhez,

1979. június.

Szigorúan titkos! 18

Puja Frigyes elvtársnak,
külügyminiszter
Budapest

Kedves Puja elvtárs!

Tájékoztatás és további intézkedés céljából megküldöm a magas szintű párt- és állami látogatások alkalmával tapasztalt hiányosságokról szóló feljegyzésünket.

A Szovjetunió párt- és kormánydelegációja fogadásának előkészületei során második esetben ismétlődött meg az az eset, hogy a külföldi vendégek fogadására kitett idegen nyelvű szöveg pontatlan volt, amelynek változatlanul hagyása súlyos következményeket eredményezhetett volna.

Mi a magunk részéről azon leszünk, hogy hasonló hiányosságok ne fordulhassanak elő. Javaslom a Miniszter elvtársnak, hogy a feljegyzésben érintett szerv felelősségét vizsgálta meg, és hasonló eset elkerülése érdekében a szükséges intézkedést szíveskedjék megtenni.

Budapest, 1979. június

Elvtársi üdvözlettel:
(Benkei András)

Melléklet: 2 lap 19

[ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 55. Gépelt tisztázat aláírás nélkül, Karasz Lajos állambiztonsági miniszterhelyettes, III. főcsoportfőnök, valamint Bogye János és Rédei Miklós főcsoportfőnök-helyettesek láttamozásával.]

2/d. Feljegyzés a Külügyminisztérium számára, 1979. június 6.

Belügyminisztérium

Szigorúan titkos!

Feljegyzés

1979. május 30-án szovjet párt- és kormányküldöttség érkezett hazánkba. A hivatalos baráti látogatással összefüggő dekorációs munkákat – zászlódíszítés, üdvözlő feliratok és jelszótáblák elkészítése kihelyezése – a Föv. Faipari Kiállításokat Kivitelező Vállalat végezte el, a Külügyminisztérium Protokoll Osztály megrendelésére, a megadott magyar és orosz nyelvű szöveg alapján.

A vállalat az elkészített feliratokat és jelszótáblákat május 29-én 08 h-kor helyezte el a megjelölt helyekre. Kb. 10.45 h-kor ismeretlen személy telefonon bejelentést tett a BRFK Központi Ügyeletére, hogy az V., Roosevelt téren lévő kétnyelvű jelszótábla orosz nyelvű felirata félreérthető szöveget tartalmaz, amely úgy hangzik, hogy „SZOVJETUNIÓ A BÉKE LEGBIZONYTALANABB ÓRE”. Magyar szövege: „ÉLJEN A SZOVJETUNIÓ, A BÉKE LEGFŐBB TÁMASZA”.

A bejelentés után ellenőriztettük a jelzett jelszótáblát, és megállapítást nyert, hogy a szövegben szereplő „nedezsnejsij” szó az orosz nyelvben ilyen formában nem használatos, így rosszakarattal a feliratot „SZOVJETUNIÓ NEM FONTOS TÁMASZA A BÉKÉNEK” lehet értelmezni. A szó második betűjét (E) ki kell cserélni (A) betűre, és akkor a szó értelmessé válik.

A megrendelő a kihelyezés előtt nem ellenőrizte a kész munkát, csak azután, hogy őket a jelzett észrevételezésről a vállalat tájékoztatta. Május 29-én a délutáni órákban az ellenőrzést a Külügyminisztérium Protokoll Osztályáról Fehérvári István elvtárs és egy orosz nyelvű tolmács elvégezte. Megállapították, hogy a felirat a megrendelő levélben foglaltak szerint készült, azon módosítani nem kell. 29-én 21 h-kor Fehérvári elvtárs értesítette a vállalat illetékes vezetőjét, hogy az észrevétel mégis helytálló, és a feliratot azonnal módosítani kell. Erre 30-án 08 h-kor került sor.

1978 decemberében hazánkba látogató etiópai állami küldöttség érkezésekor a Ferihegyi repülőtéren elhelyezett üdvözlő feliraton hasonló betűelírás történt. Az eseményt kivizsgáltuk akkor, azt állapítottuk meg, hogy a megadott helyes szövegtől a vállalat egyik dolgozója tért el – minden valószínűség szerint nem szándékosan. A vizsgálatunk eredményéről tájékoztatót küldtünk Rácz Pál államtitkár elvtársnak, melyben javasoltuk, hogy a jövőben a KÜM Protokoll Osztálya által megrendelt dekorációkat és feliratokat még kihelyezésük előtt a felelős szakemberekkel ellenőriztessék.

Ismételten javaslom, hogy hasonló esetek elkerülése végett az arra illetékes vezetők a megrendelt és kész munkákat előzetesen ellenőriztessék.

Budapest, 1979. június 6.

[ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 52–53. Gépelt tisztázat aláírás nélkül.]

¹ Bővebben: Takács, 2015: 3–5.

² ÁBTL 4.2. 80-223/1972. A Belügyminisztérium III/III. Csoportfőnökség ügyrendje, 1972. április. 1.

³ Bővebben: Takács, 2015: 10–17.

⁴ A vállalat fennállásának 20 éves évfordulóján megjelent hirdetés ezt a tényt nem említi. Eszerint a cég 1950-ben Dekoráció Vállalat néven alakult, majd magába olvasztotta a Fővárosi Községi Díszítő Vállalatot, 1964-ben pedig a Fatömegekgyártó Vállalatot is. *Budapest*, VIII. évf. 5. sz. (1970. május) 42.

⁵ A hatvanas évek elején a párt- és kormányrendezvények dekorációinak készítésében közreműködő kb. 90 főt 9 társadalmi kapcsolattal, valamint egy hálózati személlyel, a „Gábor” fedőnevű informátorral ellenőrizték. ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 21–22. Jelentés a Kiállításokat Kivitelező Vállalatról, 1961. december 11.

⁶ ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 33–36. Összefoglaló jelentés a Fővárosi [Faipari és] Kiállítás Kivitelező Vállalat díszítő üzeme dolgozóinak operatív helyzetéről, 1973. június 1.

⁷ ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 37. Határozatdosszié átadásáról, 1978. március 22.

⁸ ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 94. Jelentés objektum átadásáról, 1988. január 25.

⁹ ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 65–70. Összefoglaló jelentés a Fővárosi Faipari és Kiállítás Kivitelező Vállalat díszítő üzem dolgozóinak operatív helyzetéről, 1981. július 28. Uo. 79–86. Összefoglaló jelentés a Fővárosi Faipari és Kiállítás Kivitelező Vállalat díszítő részleg dolgozóinak operatív helyzetéről, 1985. március 18. Uo. 96–103. Összefoglaló jelentés a Fővárosi Faipari és Kiállítás Kivitelező Vállalat díszítő üzeme dolgozóinak operatív helyzetéről, 1989. szeptember 12. A jelentésen található Tóth Kálmán alosztályvezető szeptember 4-re datált (!) kézírásos feljegyzése, amelyben – a csoportfőnök szóbeli utasítása alapján – elrendelte a dossziében szereplő kapcsolatok személyi anyagainak megsemmisítését.

¹⁰ Az illető teljes nevét, személyes adatait és pontos lakcímét nem közlöm.

¹¹ A H. M. által elkövetett bűncselekményeket és az értük kapott büntetést nem közlöm.

¹² Az a tevékenység, melynek során az állambiztonság bizonyos, társadalomellenesnek ítélt tevékenységekről tájékoztatást (finom jelzést) ad az illetékes állami vagy pártszervnek, esetleg valamely tömegszervezetnek vagy vállalatnak.

¹³ Külügyminisztérium.

¹⁴ Budapesti Rendőr-főkapitányság.

¹⁵ A III/III. Csoportfőnökség F-dossziés személyek és a volt politikai elítéltek ellenőrzésével, valamint az írásbeli igazgatás elhárításával foglalkozó osztálya. Vezetője 1979 májusában Szigetvári Árpád volt.

¹⁶ A III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség idegenforgalmi vonalért és terrorelhárításért felelős osztálya.

¹⁷ Lásd: ÁBTL 3.1.5. O-20007/5. 54. (boríték) Díszítések Leonyid Iljics Brezsnyev elvtárs 1979. május 30. – június 1. közötti magyarországi látogatása alkalmával, 1979. május 24. (Vö. 2/b. dokumentum.)

¹⁸ Alatta kézzel írt megjegyzés: „Lássák Bogye et., Rédei et., utána vissza: Harangozó et.-nak.”

¹⁹ A lap alján kézzel írt megjegyzés (véltetően Solti László alosztályvezetőtől): „Zámbó e[lytárs]! OD [objektum dosszié]-ba lerakni! A váll[alat] vez[ető]jével ismételen beszélni, hogy igényeljék az ellenőrzést.”

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

3.1.5. Munka dossziék

O-20007/5. Rombolás és merénylet-elhárítás céljából kiemelt objektumok technikai alkalmazottai. IV. kötet.

4.2. Parancsgyűjtemény

Hivatkozott irodalom

Takács, 2015

Takács Tibor: *Káderbiztonsági szolgálat. Védett vezetők és az állambiztonság a Kádár-korszakban.* Budapest, Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet.
http://hamvasintezet.hu/uploads/assets/files/takacs_kader_1.pdf
(utolsó letöltés: 2016. március 26.).